

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КЗ КОР «ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»**

КОНСПЕКТ

лекції з освітнього компонента Соціологія
спеціальність 223 Медсестринство
освітньо-професійна програма Лікувальна справа

ТЕМА: Суспільство як соціальний організм.

Склав викладач: Сергій КВІТКОВСЬКИЙ
конспект розглянутий та схвалений
на засіданні циклової комісії
соціально-гуманітарних та
природничо- наукових дисциплін
Протокол № ___ від «___» «_____» 20__ р
Голова комісії _____ Олександр ТОЛКАЧОВ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА

Предмет Соціологія

Для III курсу лікувальне, сестринське відділення

Заняття № 6 Практичне Теоретичне

Тема заняття Особистість . Соціалізація особистості.

Мета заняття

а) навчальна Вивчити процес формування і розвиток особистості її типологію та структуру. Показати вплив соціального статусу на зміну соціальної ролі, а також розкрити поняття „соціалізації”, її механізми і теорії, що дадуть можливість в повній мірі зрозуміти зміст теми.

б) виховна На конкретних прикладах , розкриваючи зміст теми , навчати студентів правильності відносин в суспільстві, уникати негативного впливу на формування їх особистісних якостей , знаходити шляхи удосконалення свого соціального статусу.

Міжпредметні зв'язки:

а) які забезпечують інші предмети, „ Психологія,“ „ Політологія “ „Історія медицини“.

б) які забезпечуються іншими предметами „ Всесвітня історія „ Основи права“, „Суспільствознавство”.

Забезпечення заняття: _____

а) наочні посібники _____

б) технічні засоби навчання _____

в) роздатковий матеріал _____

г) література:

основна В. М. Піча Соціологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.—К., 2000.

додаткова: Соціологія: курс лекцій/За ред.. В, М, Піча .—К., 1996. ,

д) місце проведення заняття навчальна аудиторія

КАРТА
організації самостійної роботи здобувачів освіти

Навчальна дисципліна Соціологія _____
Відділення лікувальне, сестринське _____ курс III _____

Тема : Основні теорії соціалізації

Література для опрацювання: Соціологія : курс лекцій / За ред. В. М. Піча.- К.Л1996., ст. 202-214. Інтернет.

Вимоги до знань і вмінь студентів. Знати „що таке соціалізація, які її механізми. Моделі рольового тренінгу, соціального вчення, міжособистісного спілкування, модель „когнітивної“ соціалізації, соціалізація втеорії психоаналізу. Вміти знаходити „раціональне зерно“ в теоріях і аналізувати їх. Мати свою точку зору , щодо правильності цих теорій.

Завдання для самоконтролю (питання, вправи...) 1. Хто із вчених займався психоаналізом? 2 . Хто автор моделі рольового тренінгу, в чому суть цієї моделі? 3. Розкрийте суть моделі „когнітивної“ соціалізації? Назвіть авторів цієї моделі. 4. Розкажіть про основні етапи процесу соціалізації. 5.Що таке соціалізація?

Поради коментарі Починати підготовку завдання потрібно із з'ясування основних понять (соціалізація, модель, етап Визначившись із основою - переходимо до розкриття самих моделей соціалізації, враховуючи і елемент історизму (коли, хто, і за яких умов запропонував ту чи іншу модель). Письмово відповідаємо на поставлені запитання і в кінці як висновок визначаємо основні етапи соціалізації особистості, її значення для самої людини і суспільства вцілому.

1	2	3
3	Вивчення нової теми	
	(назва теми, навчальна мета і мотивація)	
	Особистість. Соціалізація особистості.	
	ПЛАН:	
	1. Людина як біосоціальна система.	
	2. Соціологічні теорії особистості.	
	3. Соціальні типи особистості.	
	4. Соціологічна структура особистості.	
	5. Особистість, як предмет вивчення медичної соціології.	
	6. Основні етапи процесу соціології.	

1	2	3
4	Закріплення та контроль засвоєння нової теми	
	• Назвіть соціальні типи особистості.	
	• Назвіть складові соціального статусу.	
	• Як соціальна роль залежить від	
	соціального статусу?	
	• Що таке особистість?	
	• Що таке процес «соціалізації»?	
5	Підведення підсумків заняття	
	Зауваження щодо проведення заняття.	
	Відповіді на запитання здобувачів освіти	
	Аналіз проведеного заняття.	
6	Домашнє завдання	
	Соціологія: курс лекцій/ за ред. В. М. Піча – К.,	
	1996., ст. 202-214	

1. Конкретні цілі заняття:

1.1 Аналізувати:

- зміст біологізаторських і соціологізаторських, макросоціологічних і мікросоціологічних підходів до проблеми особистості;
- співвідношення генетично зумовленого і набутого, біологічного і соціального в структурі особистості.

1.2 Пояснити:

- специфіку підходів соціології медицини до проблеми особистості;
- співвідношення понять “людина”, “індивід”, “індивідуальність”, “особистість”.
- основний зміст, механізми, етапи процесу соціалізації;
- зміст понять “десоціалізація”, “ресоціалізація”;
- характерні особливості професійної соціалізації, зокрема професійної соціалізації лікаря.

1.3 Проаналізувати:

- основні підходи в соціології та медичній соціології щодо структури особистості;
- взаємозв'язки між різними підструктурами особистості в процесі її формування і розвитку, впливу на стан здоров'я.
- значення індивідуально-особистісного, гуманістичного підходу у професійній діяльності лікаря.

2. Ключові поняття і терміни:

Людина, індивід, індивідуальність, особистість, структура особистості, соціальний статус, соціальна роль, соціальна роль лікаря, спрямованість особистості, психосоматичні хвороби, соціологія, десоціалізація, ресоціалізація, професійна соціалізація.

3. Організація змісту навчального матеріалу.

Людина - родове поняття, що вказує на належність істоти до людського роду - найвищої сходинки живої природи, генетично пов'язаної з іншими формами життя. Специфічні риси людини у порівнянні з іншими живими істотами: мова, мислення, свідомість і самосвідомість, здатність до практичної діяльності, творчості тощо.

Індивід (з лат. *individuum* - неподільний) - окрема людина, одиничний представник людського роду, або будь-якого цілого (соціальної спільноти, групи).

Індивідуальність - особливе, специфічне, що відрізняє дану людину від інших, включаючи притаманні їй різноманітні якості: соматичні і психічні, природні і соціальні, спадкові і набуті.

Особистість - цілісна система соціальних якостей і властивостей людини, що формуються протягом її життя під впливом відповідної культури, входження до конкретних соціальних груп і спільнот в результаті складної взаємодії внутрішніх

і зовнішніх факторів її розвитку, активної взаємодії з іншими людьми та оточуючим середовищем.

Соціальні якості людини – сукупність взаємопов'язаних соціально-психологічних властивостей і рис людини, які зумовлені соціальною взаємодією з іншими людьми у конкретних соціально-історичних умовах і ситуаціях.

Таблиця № 1

Основні аспекти соціологічного аналізу особистості			
Особистість вивчається як елемент соціальної системи , представник суспільства, соціальних груп і спільнот тощо.	Людина як особистість сама є складною, автономною системою , що складається з взаємопов'язаних елементів її структури, здатною до саморегуляції і саморозвитку. Людина як особистість сама є складною, автономною системою , що складається з взаємопов'язаних елементів її структури, здатною до саморегуляції і саморозвитку.	Особистість досліджується як об'єкт впливу з боку суспільства та його структур, в процесі формування і розвитку під впливом культури, макро- і мікросередовища, агентів та інститутів соціалізації.	Особистість вивчається як суб'єкт соціальних відносин, соціальних змін і особистісного розвитку, власного життя. Досліджуються проблеми соціальної активності особистості, саморегуляції її соціальної поведінки тощо.

Як видно в таблиці, у дослідженні проблеми особистості соціологія акцентує увагу на соціальних якостях і рисах людини, які проявляються в її діяльності, соціальній поведінці. В сучасній соціології та медичній соціології існують різні підходи, які умовно можна розподілити на макросоціологічні і мікросоціологічні.

Назва підходу	Основна характеристика	Концепція	Автори
1. Макросоціологічний	Особистість – це продукт суспільства, історії, культури, міжгрупової взаємодії	Марксизм	К. Маркс Ф. Енгельс
		Соціологізм	Е. Дюркгейм
		Теорія конфлікту	Р. Дарендорф
		Структурний функціоналізм	Т. Парсонс, Р. Мертонс,
2. Мікросоціологічний	Особистість розглядається у контексті міжособистісної взаємодії, через опанування соціальних ролей, значень, символів культури, розуміння ставлення до себе, оточуючих.	Теорія «Дзеркального Я»	Ч. Кулі
		Символічний інтеракціонізм	Дж. Мід, Г. Блумер
		Феноменологія	А. Шюц, П. Бергер, Т. Лукман.
		«Драматургічний» аналіз	І. Гофман
		Теорія референтної групи	Г. Хаймен

Акцентуація уваги на соціальних якостях людини як особистості не повинна супроводжуватись нехтуванням інших її структурних рівнів, параметрів. *Людина є цілісною, живою, відкритою системою, яка має багатовимірну структуру*

«Людина та її історія виявляються найскладнішими явищами в світі. Пояснити їх за допомогою якогось одного принципу – справа безнадійна. Звідси – хибність і безнадія будь-яких моністичних теорій, що роблять спроби пояснити історію та діяльність людей за допомогою одного фактора.»

П. О. Сорокін

Структура особистості представлена взаємопов'язаними внутрішніми комплексами, підструктурами, які спонукають, мотивують зміни у самому індивіді, формах його активності, зумовлюють його життєдіяльність як складної біопсихосоціальної істотою.

В історії соціології та медичної соціології існують різні підходи щодо визначення структури особистості.

Структурна модель особистості за З. Фройдом

Назва підструктури	Походження	Основні характеристики
1. Ід (воно)	Генетично зумовлена	Вихідна найстаріша підструктура психіка людини, яка підпорядковується принципу задоволення. Джерело біологічних суперечливих інстинктів (життя і смерті самозбереження і саморуйнування, лібідозних і агресивних тощо).
2. Его (Я)	Індивідуальний досвід	Центр раціональної психічної діяльності, що приймає рішення, намагається узгодити інстинкти з вимогами реальності, зберегти безпеку організму. Символізує розум і здоровий глузд.
3. Супер-Его (над-Я)	Супер-Его батьків, вимоги суспільства	Система соціальним норм, принципів, заборон, цінностей, що засвоєнні особистістю. Представник суспільства у душі людини, внутрішній «цензор» особистості.

II. Символічний інтераціоналізм

Американський соціолог і соціальний психолог Дж.Г.Мід вважав, що внутрішнє “Я” особистості складається з двох підсистем: І та Ме.

I - активне, має відносно автономний характер, є джерелом спонтанних, непередбачених вчинків людини;

Me - бачення і оцінка себе, своїх дій очима “інших”, властива індивідові сукупність настанов “інших”, результат соціалізації соціальної взаємодії з іншими людьми.

Соціальний досвід особистості складається з двох взаємопов’язаних компонентів: ми ініціюємо дію (І), припиняємо або корегуємо її, враховуючи реакції оточення.

III. Структурний функціоналізм

В соціологічній структурі особистості виділяють 3 основні складові:

- Соціальні статуси;
- Соціальні ролі;
- Соціальна спрямованість.

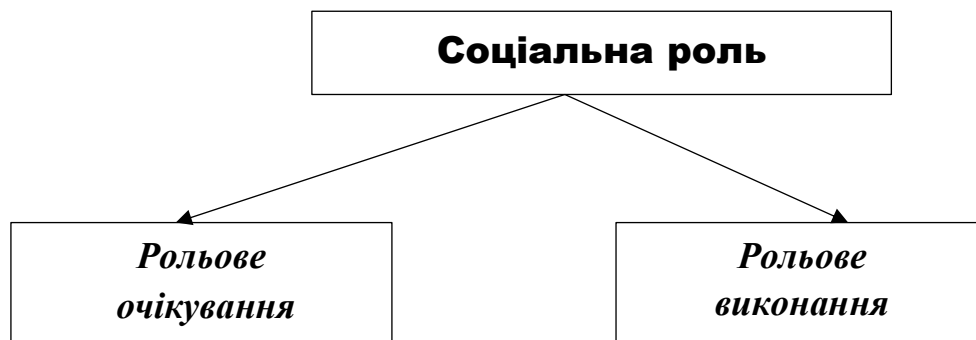
- *Соціальний статус* - інтегративна характеристика становища людини у суспільстві, в системі соціальних зв'язків і відносин.

Одночасне входження особи до різних соціальних груп (соціально-класових, вікових, професійних тощо) зумовлює властивий їй «статусний набір» (Р. Мертон)

Мал. № 1 Різновиди соціальних статусів індивіда

Соціальна роль – певні способи поведінки, дії індивіда (групи), пов'язані з його соціальним статусом.

мал. № 2 структура соціальних ролей

Одночасне виконання людиною декількох соціальних ролей, утворює характерний для неї “рольовий набір” (Р.Мертон).

Т.Парсонс вважав, що будь-яку соціальну роль можна описати за допомогою наступних характеристик:

- *Емоційна змістовність* (одні ролі вимагають емоційної стриманості, інші - більшої розкутості, емоційності);
- *Спосіб отримання ролі* (одні ролі притаманні людині органічно, інші -

досягаються, виборюються нею);

- *Масштаб;*
- *Формалізація (суворо визначена чи розмита);*
- *Мотивація.*

Т.Парсонс дав опис ролей *лікаря і пацієнта.*

Особливості професійної ролі лікаря:

- лікар повинен діяти на благо пацієнта, а не в корисливих цілях;
- керуватися правилами професійної поведінки, а не особистісними стосунками і груповою належністю;
- максимально використовувати свої професійні знання для того, щоб контролювати захворювання;
- бути об'єктивним та емоційно стриманим.
- Спрямованість особистості - у загальному вигляді розкриває ставлення особистості до навколишньої дійсності і самої себе.
- У науковій літературі виокремлюють такі аспекти соціальної спрямованості особистості, як моральна, соціокультурна, професійна, політична та інш., які характеризують різні грані її життєдіяльності, способу життя.

IV. В соціології медицини провідне значення мають комплексні підходи до структури особистості, які ґрунтуються на досягненнях різних наук про людину: генетики, біології, психології, соціології, медичної етики, деонтології тощо.

Відмінний психолог К. К. Платонос одним із перших в історії вітчизняної науки запропонував підхід до структури особистості, який ґрунтується на врахуванні біологічного і соціального, спадкового і набутого, об'єктивної ієрархічної залежності підструктур.

Таблиця № 4

Функціональна динамічна структура особистості за К. К. Платоновим

<i>Назва</i>	<i>Основний зміст</i>	<i>Зумовленість</i>
<i>Підструктура спрямованості</i>	Інтереси прагнення, особистісні змісти, переконання, світогляд.	Соціально зумовлена, формування в процесі виховання.
<i>Підструктура досвіду</i>	Значення, навички, вміння і звички.	Набувається шляхом навчання, але відчувається звичайний вплив біологічних та генетичних чинників.
<i>Підструктура форм відображення</i>	Пам'ять, емоції, відчуття, сприйняття, мислення, почуття, воля.	Значний рівень біологічної і генетичної зумовленості. Процес формування і розвитку відбувається шляхом тренування.
<i>Підструктура</i>	Швидкість протікання нервових процесів, баланс	Біологічний рівень.

<i>біопсихічних, психофізіологічних властивостей особистості</i>	процесів збудження та гальмування тощо; статеві, вікові особистості.	
--	--	--

За К.Платоновим структура особистості, її елементи не залишаються незмінними впродовж життя. Зміни можуть бути пов'язані не лише з віковим розвитком особистості, а й з патологічним розвитком, різними захворюваннями соціальними дегратаціями тощо.

У другій половині ХХ ст. з'явилися й інші підходи, згідно з якими людина (особистість) розглядається як цілісність, яка має багатовимірну, багаторівневу структуру: біологічну, психологічну, соціальну, духовну тощо.

В зв'язку з цим слід зосередити увагу на розкритті значення здоров'я як сутнісної характеристики особистості, таких його складових як фізичне, психічне, соціальне, духовне здоров'я.

У професійній діяльності лікаря має важливе значення врахування постійних взаємозв'язків, взаємодій між різними підструктурами особистості. Наприклад, взаємозв'язки між тілом і психікою людини надають можливість зрозуміти природу, механізми виникнення психосоматичних хвороб і соматопсихологічних розладів, врахувати вплив моралі, ціннісних орієнтацій пацієнта через психоемоційну сферу на загальний стан організму..

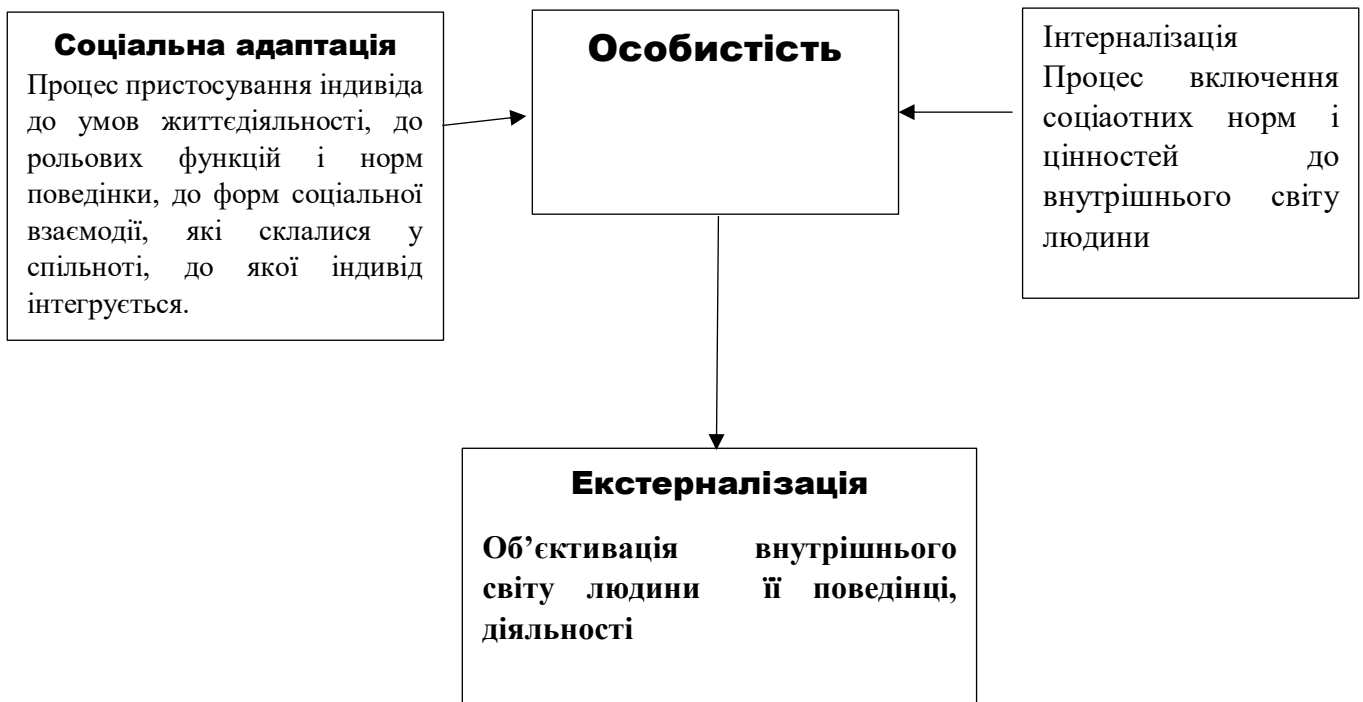
Психосоматичні хвороби - хвороби, в яких емоційні переживання здійснюють вплив на морфологічну структуру людини через гормональну, імунну та вегетативну системи. В основі соматопсихічних розладів лежать впливи соматичних змін на психічні стани людини. (Див.: 4. - №6. - с.53)

Соціалізація - процес входження індивіда у суспільство, соціальні спільноти і групи, який здійснюється в результаті міжособистісної взаємодії, засвоєння ним системи знань, норм, цінностей, значень та інш. елементів культури. Основний зміст: формування індивіда як особистості, розвиток і реалізація його людського потенціала.

В сучасній науці позначилися нові підходи до розуміння цього процесу.

По-перше, соціалізація триває протягом всього життя людини. "В кожній його окремій фазі людина мусить здійснювати якісь переходи або долати кризи" (Е.Гіденс).

По-друге, соціалізація розглядається як двобічний процес, оскільки індивід є не тільки пасивним об'єктом впливу з боку суспільства, інститутів та агентів соціалізації, а й суб'єктом соціальних змін, міжособистісної і соціальної взаємодії, власного розвитку як особистості.

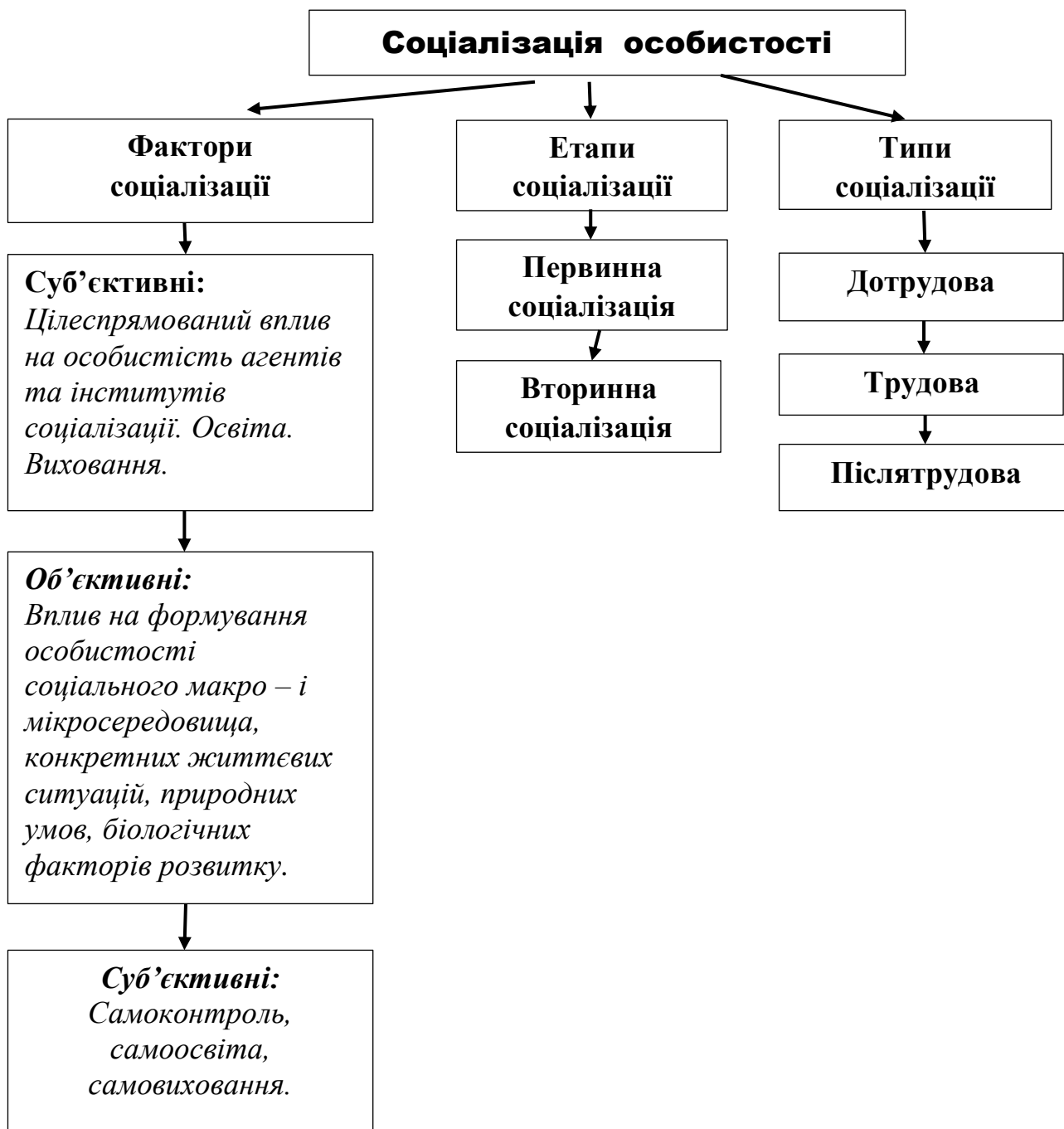

мал. 3 Механізм соціалізації

Десоціалізація - процес зворотній соціалізації, внаслідок якого людина може частково або повністю втратити раніше засвоєні норми і цінності, соціальні ролі.

Ресоціалізація - навчання новим формам поведінки, що стають взаємін формам, які були опановані раніше.

Різновидом вторинної соціалізації є **професійна соціалізація**, основний зміст якої полягає у набутті особистістю професійної ідентичності. Професійна соціалізація здійснюється в процесі підготовки особистості до самостійного виконання професійних функцій шляхом засвоєння професійних знань, вмінь, навичок, норм і цінностей професійної моралі, набуття соціальної зрілості.

мал. № 4 Загальна характеристика соціалізації особистості

Соціалізація проходить етапи, що співпадають з життєвими циклами людини (дитинство, отрочтво, юність, зрілість, старість), пов'язаними з ними змінами соціальних ролей, набуттям нових статусів.